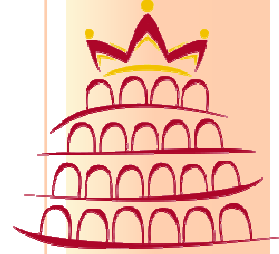

**Предлог од Здружението на преведувачи и толкувачи на РМ
до Министерството за правда на РСМ
за изменување на Судскиот деловник на РСМ
во делот за судскиот превод и толкување**

Скопје, 27 септември 2019 година

1. Дефинирање на поимите преведувач и толкувач и дефинирање на делокругот на нивната работа

Предлог решение:

Превод:

Преведувањето е процес на писмено пренесување на текстот од еден јазик на друг. Преводот е производ од тој процес. Преведувањето е професија класифицирана во Националната класификација на занимања и ја вршат професионално обучени лица, преведувачи. Преведувачите се високообразовани стручни лица, кои може да имаат: високо образование во областа на јазиците и преводот, а доквалификации или искуство во одредени тематски области во кои преведуваат; или, високо образование во некоја друга, нејазична област, а доусовршување во областа на преводот. Постојан судски преведувач е лице кое добило Решение од Министерството за правда на РСМ, со кое се поставува за постојан судски преведувач од македонски на странски јазик и обратно или пак од јазикот на заедниците што живеат во Република Северна Македонија на македонски или странски јазик и обратно.

Преведувањето се состои од 3 основни фази.

1. Превод. Преведувачот врши истражување на потребната тематика, го создава и проверува преводот, го споредува со оригиналот и на крај го чита само преводот за да се отстранат сите јазични проблеми.
2. Двојазична проверка: јазична ревизија и/или стручна редакција. Друго лице, квалификувано во областа на преведување и/или во односната тематика, го споредува изворниот текст со создадениот превод, и врши исправка на: содржината (дали некои делови се несоодветно испуштени или додадени), терминологијата (дали се употребени соодветните стручни термини), регистарот (дали се користи соодветен речник, на пр., да не се користат разговорни зборови при превод на официјален документ), стилот (дали во преводот е задржан изворниот начин на изразување, на пр., формален, правнички, новинарски, со долги реченици и сл.), како и на други грешки во преводот.
3. Еднојазична проверка: коректура и лектура. Друго лице, по правило, македонист или роден говорител на странскиот јазик, го чита само преводот и проверува дали зборовите се соодветно напишани (коректура) и дали се запазени сите граматички, пред сè, синтаксички правила (лектура).

Роковите за доставување на преводот имаат директно влијание врз квалитетот на преводот. Од еден преведувач треба да се очекува да преведе околу 5 страници дневно, покрај истражувањето, проверките и другите задачи во текот на работниот ден од 8 часа. Ако работи прекувремено (и е така платен), може да сработи до 10 страници дневно, но не би требало да се очекува да преведе поголем број страници. Ако рокот е краток а текстот долг и еден преведувач не може да го сработи сам, текстот ќе мора да се подели на повеќе преведувачи. Во таков случај текстот нема да биде термилошки и стилски изедначен, и ќе треба прво еден преведувач да ги обедини сите делови и да го изедначи целиот текст, што воопшто

не е мала работа, а дури потоа да се прејде на фазата ревизија. Тоа е дополнителен трошок бидејќи лицето што го обединува и изедначува целиот текст треба да биде платено за својата работа.

Возможно е да се добие добар превод кога текстот истовремено го работат повеќе преведувачи, но процесот на соработка помеѓу преведувачите треба да биде многу добро осмислен и спроведен. Во спротивно, резултатот може да не ги задоволува стандардите за добар превод.

Толкување:

Толкување е усно пренесување на говорот од еден јазик на друг.

Според начинот на толкување, постојат:

- консекутивно (последователно) толкување, толкувачот чека говорникот да заврши неколку реченици од својот говор, па тогаш почнува со преведување;
- симултано (истовремено) толкување: толкувачот зборува паралелно со говорникот, во кабина за толкување, со опрема за толкување, а преводот се пренесува до слушателите преку слушалки; и
- шушотаж (шепотење): толкувачот, сместен во близина на еден или двајца слушатели, толкува симултано само за нив, со тивок глас, без кабина и опрема за толкување.

Според намената, толкувањето се дели на:

- конференциско толкување: за потребите на конференции, самити, конгреси, симпозиуми, семинари, работилници, стручни, државнички и други официјални средби; по правило, се врши симултано;
- правно и судско толкување: се користи во работата на судовите, обвинителствата и другите институции кои бараат постојани судски толкувачи, најчесто за толкување во истражните и судските постапки; најчесто се изведува консекутивно, но, посовремените и поспецијализираните судови тежнеат да обезбедат опрема и за симултано толкување;
- толкување во заедницата: се применува во работата на државните/јавните органи и служби (полициските органи, пограничните органи, здравствените установи, социјалните служби, и сл.) или граѓанските организации кои делуваат во заедницата, најчесто при нивната комуникација со поранливите категории на луѓе, кои потешко го владеат или воопшто не го разбираат официјалниот јазик на државата; најчесто се врши консекутивно.

Толкувањето (устен превод) е професија класифицирана во Националната класификација на занимања и ја вршат професионално обучени лица, толкувачи. Толкувачите се високообразовани стручни лица, најчесто со високо образование во областа на јазиците и толкувањето, и со доквалификации или искуство во одредени тематски области во кои толкуваат, или со високо образование во некоја област и доусовршување во областа на толкувањето.

Јазикот од кој се преведува или толкува се нарекува изворен јазик, додека јазикот на кој се преведува или толкува се нарекува јазик цел. Изворникот, односно документот од кој се преведува се нарекува изворен документ, а преведениот документ што се добива со извршениот превод се нарекува превод.

Говорот од кој се толкува се нарекува изворен говор, додека говорот што се создава се нарекува создаден/целен говор.

Како измена во новиот СД да се стави одредба дека секој поставен постојан судски преведувач и толкувач е овластен да преведува и/или толкува за потребите на било кој суд или институција, за подрачје на било кој суд.

2. Предлози за подобрување на проверката на познавање на странски јазик

Предлог решение:

Кандидатите за судски преведувачи го полагаат првиот (теоретски) дел и вториот (практичен) дел со создавање на превод, а кандидатите за судски толкувачи го полагаат првиот (теоретски) дел и третиот (практичен) дел со толкување. Кандидатите што сакаат да бидат судски преведувач и толкувач ги полагаат сите три дела од тестот (еден теоретски и два практични).

Судски превод

3. Предлог за воведување на обука за познавање на странски јазик (за подготовка за испитот за судски),

Предлог решение:

МАТА како единствено професионално Здружение за преведувачи и толкувачи на територијата на РСМ, во соработка со Академијата за судии и јавни обвинители да изготви предлог програма за Обука на судски преведувачи.

4. Проверка на познавањето на судскиот систем во РСМ како и правниот систем во РСМ,

Предлог решение:

МзП да ја ангажира испитната комисија, доследно да ја врши својата задача, односно во тимот да има и правник, односно судски претставник кој ќе врши проверка на знаењето на кандидатите од областа на правниот и судскиот систем во РСМ.

5. Дефинирање на преведувачка страница,

Предлог решение:

Една преведувачка страница е изразена во 1800 карактери со вклучени празни места од создадениот текст. Преведувачката страница е изразена во цел број и се заокружува на следниот цел број од добиената пресметка на преведувачка страница.

6. Тарифник за судски превод и толкување,

Предлог решение:

Интегрално да се преземе документот - Препораки за тарифирање за судски превод од МАТА.

7. Формат и протокол на судски превод

Предлог решение:

Судскиот превод во горниот лев агол од првата страница да содржи текст: „Потврден или Заверен превод од изворен на целен јазик“, види Прилог 1, а на крајот на преводот да стои полна црна линија и текст, „крај на превод“, види Прилог 1. Под полната црна линија, стои заверката на судскиот преведувач.

Заверката на преведувачот е согласно наведеното во Прилог 1. На левата страна е заверката на преведувачот на македонски јазик, а на десната страна, заверката на другиот јазик на или од кој се преведува.

Предложените текстови во Прилог 1 да се земат како законски решенија.

8. Врзување на превод - како се врзуваат страниците и дали оригиналот се врзува со преводот, како што бара италијанската амбасада на пример или како што е предвидено во Судскиот деловник на Република Србија,

Предлог решение:

Предлог на МАТА е да се врзе преводот и оригиналот со емствен конец или да се врзе со хевталица преводот и оригиналот и да се стави печат на делот каде е врзан преводот со хевталица. Да се регулира поставувањето на оригиналот и преводот, и во двата случаја горе да оди преводот, а доле оригиналот.

9. Архивирање и чување на превод,

Предлог решение:

Законска обврска е на постојаниот судски преведувач да води своја физичка или електронска архива на извршени судски преводи и да чува физичка или електронска копија од секој извршен превод најмалку 5 години.

10. Печат (да се дефинира детално каков е, дали може да е за повеќе јазици, дали може да е повеќејазичен, дали да содржи Северна и слично) и именик на преведувачи/толкувачи,

Предлог решение:

Стандардизирање на печатите на судските преведувачи и толкувачи согласно Законот за печат и да се овозможи дво/тројазичен печат или посебен печат на странски јазик. МАТА да ја утврдува содржината на текстот.

11. Критериуми за квалитет на преведувачот и преводот,

Предлог решение:

Параметри што треба да се оценуваат за квалитет кај преведувачот се:

- образование,
- докажано искуство,
- професионален развој,
- искуство во превод на конкретната тема или конкретниот вид документ,
- препораки за професионален однос кон работата од претходни клиенти,
- членување во професионални здруженија.

12. Воведување на санкции за неквалитет во превод и непочитување на тарифник,

Предлог решение:

Да се прошират надлежностите на членовите на комисијата за проверка на знаењето за судски превод и да може по оплаки или пријава да одлучува за неквалитет на преводот и да ја подигнува свеста за судскиот превод, да внимава на почитувањето на тарифникот (да се реагира на обиди за уривање на цени) и на останатите законски одредби за судски превод и етичките кодекси на професијата и професионалните здруженија.

13. Давање на акцент на остварувањата на правата на луѓето во општеството,

Предлог решение:

Непрофесионалниот судски превод и/или толкување и ниското ниво на квалитет во судските преводи и/или толкување го оневозможува остварувањето на граѓанските права загарантирани со закон, па дури и ги загрозува темелните човекови права загарантирани со меѓународните повелби.

14. Воведување на законска обврска од страна на законодавецот за сите постојани судски преведувачи и толкувачи за континуирано професионално усовршување од страна на акредитирани институции и ваквата евиденција во Именикот на поставени судски преведувачи, на годишно ниво. Ако не посетуваат доволно часови

на професионална едукација, да се одзема Решението. Со оваа фаза ќе се изврши едно „прочистување“ на сите преведувачи и толкувачи кои не се занимаваат професионално со оваа дејност. Пример ако законот стапи во сила во 2020 година, да важи од 1/1/2021 година, но на 1/1/2022 година, да се прочисти именикот и да имаме чист именик,

Предлог решение:

Секој постојан судски преведувач е обврзан да посетува континуирано професионално усовршување (КПУ) во акредитирани институции и професионални здруженија. МзП да дефинира што е акредитирана институција. Како континуирано професионално усовршување да се сметаат и: посета на стручни семинари, обуки, конференции, пишување на трудови во областа на судскиот превод и/или толкувањето, изработка на стручни брошури или брошури на актуелни теми, пример за транскрипција и транслитерација и транскреација, предлози за законски измени сè со цел унапредување и подобрување на работата на судските преведувачи и толкувачи и олеснувањето на остварувањето на правата на корисниците на услугите на државните институции, превод и анализа на европски директиви, професионални стандарди, стандарди за квалитет, одржани обуки и семинари и слично. Да се разгледа можноста секој одреден број на стручни преводи, да се сметаат како одреден број на КПУ часови. Бројот и видот на преводот би се утврдувал со анализата на Дневникот на извршени преводи и заверки на секој преведувач.

Исто така да се даде поттик и за воведување и слушање на онлајн курсеви, вебинари и сл. со цел стручната надградба на судските преведувачи и толкувачи од внатрешноста да не се врзува сè со Скопје.

15. Доуредување на член 46 од СД во делот на Дневникот на извршени преводи и заверки - да се додетализира и допрецизира (пример со акт да се обврзат преведувачите и толкувачите да доставуваат до судот или до МзП копија од Дневникот за извршени преводи и заверки на годишно или полугодишно ниво, па дури и на месечно ниво).

Предлог решение:

Член 46

Постојаниот судски преведувач задолжително води дневник за извршените преводи. (Образец бр. 12) во хартиена, физичка, форма или во електронска форма.

Постојаниот судски преведувач совесно, одговорно и уредно ја врши својата должност, и секој извршен превод го заверува со својот потпис и печат.

Да се доуредат и првите два става од член 51, кои велат:

Претседателот на судот најмалку еднаш годишно врши надзор над работата на постојаните судски преведувачи, се грижи за нивно уредно и навремено работење, а за утврдените недостатоци во вршењето на работите го известува министерот за правда. Надзорот се спроведува на начин што врши проверка на правилноста на пополнувањето на Дневникот, а по потреба формира и комисија од академски професори и стручни лица, за секој јазик посебно, кои по метод на примерок вршат анализа на квалитетот на извршените преводи на судските преведувачи.

Претседателот на судот им дава на преведувачите помош за правилно извршување на работите, повремено го прегледува дневникот за извршените преводи и заверки и за утврдените состојби составува записник.

Дневникот да може да се доставува физички и електронски, преку е-пошта, без разлика дали постојаниот судски преведувач го води истиот физички (тогаш доставува скенирана копија од Дневникот) или електронски (кога го доставува е-документот од самиот Дневник).

Со уредување на ова прашање ќе се придонесе и до решавање на даночни прашања, ќе се има увид во остварените приходи на преведувачите и дали тие платиле соодветен данок или не платиле.

16. Формирање на тело, или давање на ингеренции на постоечко тело или комисија, која ќе врши постојана контрола над работата на судските преведувачи и толкувачи и која ќе го спроведува законот (пример да опоменува, одзема решенија, казнува и слично),

Предлог решение:

Тековните законски одредби да се почитуваат и да се зголемат надлежностите на моменталните надлежни лица. МзП да изврши дополнување и корекција на членот 51 од СД.

17. Утврдување на законско решение за тековно одржување на Именикот на судски преведувачи и толкувачи од страна на МзП на РСМ, како и воведување на одговорност за вакво непостапување,

Предлог решение:

МзП да постави поефикасен систем за одржување и раководење со Именикот, односно соодветно да се применуваат последните два става на член 42 и член 43 од СД, да се изврши прочистување на Именикот, да се воспостави точен Именик, а потоа со посетата на КПУ соодветно да се одржува секоја година. Ова значи оние преведувачи и толкувачи кои нема да достават доказ дека посетиле КПУ, да бидат веднаш избришани од Именикот.

18. Документирање на ангажман судски превод и толкување

- 18.1. Издавање на наредба или работен налог за превод или толкување,
- 18.2. Издавање на Записник од рочиште за толкувач,
- 18.3. Издавање на потврда за извршен превод од страна на преведувач,

Предлог решение:

Законодавецот со закон да ги воведат наведените документи. МАТА во прилог доставува предлози на ваквите документи. Да се воведат законско решение на секое рочиште каде има присутен толкувач, на толкувачот да му се даде записник од рочиштето.

19. Дефинирање на исправка на судски превод,

Предлог решение:

Доколку по издавањето на судскиот превод се воочат очигледни грешки во создадениот превод, по службена должност или на барање на клиентот ќе изврши корекција на судскиот превод.

Корекцијата на судскиот превод се однесува само на корекцијата на грешките во текстот на преводот, но не и на измена на содржината на исправата.

За корекцијата на очигледните грешки на постојаниот судски преведувач и/или толкувач не му следува награда и надомест за трошоците.

Судскиот преведувач врши корекција на судскиот превод по службена должност кога ќе дознае за грешката или по барање на клиентот.

Службена белешка за корекцијата на судскиот превод се составува под истиот деловен број под кој е запишан судскиот превод, за кој се врши корекција и со датумот на сочинување на корекцијата.

Белешката претставува составен дел на судскиот превод и судскиот преведувач задолжително ќе ја зачува во својата архива, додека корегираниот копија или препис ја доставува до странката.

Бидејќи ова е ново предлог решение, да се утврди во кој дел од Дневникот на извршени преводи и заверки се наведува создавањето на корекцијата.

20. Дефинирање на белешка на преведувачот - да се наведе сè што може да се наведе во овој сегмент од страна на преведувачот,

Предлог решение:

Во ситуации кога судскиот преведувач ќе оцени дека е потребно да забележи некој настан или информација, овластен е да создаде Службена белешка (СБ) за соодветниот превод. Создадената СБ се именува согласно потребата и причината за која е создадена и претставува информација, која е составен дел од преводот, го носи бројот на преводот и се чува во архивата на преведувачот. Судскиот преведувач сам ја утврдува потребата за создавање на ваквиот документ.

21. Да се дефинира дали одредени кратенки како на пример судски кратенки, К.бр., ТС.бр, нотарски кратенки како на пример УЗП, УПДР, НПН и слично, или извршителски кратенки И.бр, да се преведуваат, бидејќи некогаш во целиот јазик не постојат вакви еквиваленти,

Предлог решение:

Карактеристичните кратенки судскиот преведувач не ги преведува, туку ги препишува. Во белешка на преведувачот, судскиот преведувач може да даде објаснување за значењето на ваквите кратенки. Набројувањето оди на азбуката на јазикот на преводот, а по исцрпувањето на сите букви од азбуката на јазикот на превод, се оди со двојни, односно тројни букви.

22. Воведување на задолжителна обврска во секој превод под заверката да стои колку е наплатена награда за тој превод

Предлог решение:

Под текстот на заверката на преводот од страна на преведувачот задолжително треба да стои изјава: „Наградата за судскиот преведувач за овој извршен судски превод изнесува бруто износ од ---- денари.“. Види Прилог 1.

23. Воведување на електронски преводи, заверка на електронски документи и електронски потпис,

Предлог решение:

Овој предлог е нешто што многу брзо ќе постане потреба и во РСМ. МАТА смета дека за детално дефинирање на овој предлог, МзП треба да бара искуство, мислење и инструкции од Министерството за информатичко општество и други држави, кои успешно ги примениле овие одредби. МАТА се нуди да учествува во процесот на донесување на решението, но сметаме дека самите не сме во можност да понудиме соодветно решение.

24. Воведување на делумен превод

Предлог решение:

Новиот СД да регулира и прашања поврзани со делумен превод. Види Прилог 2. Разликата е само во првата фраза на првата страница и во заверката.

25. Воведување на легитимации за судските преведувачи и толкувачи

Предлог решение:

МзП со секое издавање на Решение со кое се поставува постојан судски преведувач да доделува и легитимација за судски преведувач и/или толкувач, со која ќе се легитимираат при влегување во судот, обвинителството и во секоја друга службена прилика.

26. Воведување на обврска на клиентите да се идентификуваат, односно да можат соодветно преведувачите и толкувачите да ги заведат во својот Дневник,

Предлог решение:

Во СД да се внесе одредба за евиденција „не сака да се легитимира“ во Дневникот на извршени преводи и заверки од страна на преведувачот, во делот за клиентот, за клиенти кои не сакаат да се легитимираат.

(Судско) толкување

27. Дефинирање на услови за толкување,

Предлог решение:

Да се прифати предлогот на МАТА за Минимум стандарди за толкување. Види прилог.

28. Критериуми за квалитет на толкување,

Предлог решение:

Параметри што треба да се оценуваат за квалитет кај толкувачот се:

- образование,
- докажано искуство,
- професионален развој,
- искуство во толкување на конкретната тема или конкретниот вид на настан,
- препораки за професионален однос кон работата од претходни клиенти,
- членување во професионални здруженија.

29. Воведување на санкции за неквалитет при толкување и непочитување на тарифник,

Предлог решение:

Да се прошират надлежностите на членовите на комисијата за проверка на знаењето за судски превод и да може по поплаки или пријава да одлучува за неквалитет на толкување и да ја подигнува свеста за судското толкување, да внимава на почитувањето на тарифникот (да се реагира на обиди за уривање на цени) и на останатите законски одредби за судско толкување и етичките кодекси на професијата и професионалните здруженија. Види точка 12.

Тековните законски одредби да се почитуваат и да се зголемат надлежностите на моменталните надлежни лица. МзП да изврши дополнување и корекција на членот 51 од СД. Види точка 16.

30. Воведување на задолжителност во почитувањето на етичкиот кодекс на толкувачите,

Предлог решение:

Тука би го применил предложеното решение од толка 12 за судскиот превод.

31. Протоколи за начини на постапување на толкувач во судница и начин на негово ангажирање и известување за толкување

- 31.1. Рокови за ангажирање,
- 31.2. Начин на информирање - достава на предмет за подготовка,
- 31.3. Задолжителна обврска на барателот на услуга да достави материјали за подготовка до толкувачот најмалку 1 ден пред датумот на ангажманот,

Предлог решение:

Ангажирачот на толкувачот, судот или јавниот обвинител, е должен да го достави предметот, или материја во врска со предметот, на увид на толкувачот пред ангажманот, и тоа најмалку 2 дена, а во итни ситуации најмногу време однапред, што е можно, за да може толкувачот да се подготви (додека судот се подготвува за судење, додека дојде судија, дактилографка, осомничени и слично, судијата да му го даде предметот на толкувачот да го разгледа, да се запознае со областа и потесниот вокабулар.).